

Erőforrások kisajátítása a Homoród-mentén, 1949–1962

(Kivonat)

A negyvenes évek végén az élet minden területére betörő totális hatalom a társadalom tervszerű, gyors átalakítására törekedett. Uralmának megteremtésére új politikai-gazdasági intézményrendszert hozott létre. A politikai vezetés az átalakítás egyik legfontosabb dimenziójának a tulajdonviszonyok megváltoztatását tekintette: az osztályuralom egyenlő a javak szisztematikus eltulajdonításával. A dolgozat az erőforrásokkal való gazdálkodási gyakorlat hatalmi kisajátítását vizsgálja, azokat az új integrációs sémákat kutatja, amelyek a gazdasági szférában – az erdő- és legelőhasználatban, munkaerő gazdálkodásban – a két Homoród mente falvainak mindennapi életében érvényesültek. A dolgozat egy átfogóbb munka fejezete és mint ilyen, a csíkszeredai KAM–RAKK egy jelenkor-kutatási programjának eredménye.

*

„A gazdaság mint a társadalom alrendszere úgy definiálható, mint meghatározott intézmények keretei között zajló folyamat, amely biztosítja, hogy az anyagi javak szakadatlanul rendelkezésre álljanak”¹ – mondja POLÁNYI Károly. Majd a továbbiakban az intézményekről kifejti, hogy abban az esetben gazdasági intézmények, ha olyan szituációkat teremtenek, melyek a gazdasági folyamatot alkotó mozgásokat váltanak ki: „abban a mértékben van gazdasági jellegük, amilyen mértékben hozzájárulnak a szóban forgó szituációk kialakításához, és amilyen mértékben közvetlen a folyamatra gyakorolt hatásuk”². Ebben a gondolatkörben maradvá az állítjuk, hogy a kommunista hatalmi hierarchia különböző szintjein létrehozott

intézmények – a tartományi, rajoni, községi néptanácsok és ezeknek különböző gazdasági tevékenységek irányításával foglalkozó ügyosztályai, bizottságai, gazdasági intézmények. Oly mértékben, amennyiben a gazdasági folyamatot alkotó tényezők mozgására befolyásuk volt. Végletesen fogalmazva: a húskvóta, tej- és gyapjúbeadási kötelezettség teljesítéséért sikeresen agitáló helyi női bizottságot – bizonyos korlátozó feltételekkel – gazdasági intézménynek is tekinthetjük.

A negyvenes évek végétől az állami tevékenység „addig soha nem ismert intenzitással fogja át a társadalom életét”³. Az élet minden területére betörő totális hatalom a társadalom tervszerű, gyors átalakítására törekedett. Uralmának megteremtésére új politikai-gazdasági intézményrendszert hozott létre. A politikai vezetés az átalakítás egyik legfontosabb dimenziójának a tulajdonviszonyok megváltoztatását tekintette: az osztályuralom egyenlő a javak szisztematikus eltulajdonításával. A dolgozatban az erőforrásokkal való gazdálkodási gyakorlat hatalmi kisajátítását vizsgáljuk. Azokat az új integrációs sémákat kutatjuk, amelyek a gazdasági szférában – az erdő- és legelőhasználatban, munkaerő gazdálkodásban – a két Homoród mente falvainak mindennapi életében érvényesültek.

„...erdőzárlat lesz elrendelve...”

A korabeli adminisztráció erdőhasználatról fennmaradt iratanyaga a falu erőforrás-gazdálkodásának tradicionális szokásrendje és az új hatalom uralomgyakorlásában érvényesülő szempontok eltérő logikáját dokumentálja. Mondani valónk világosabb lesz, ha néhány, nagyjából egy időben keletkezett dokumentum korabeli társadalmi jelentését próbáljuk rekonstruálni.

1949 májusában a homoródmási közbirtokosság vezetősége a helyi községvezetéshez (ekkor még nem alakultak meg a néptanácsok, „ideiglenes bizottság”-ok vezették a falvakat) a következő helyzetjelentést küldi:

Jelentés⁴

Homoródmás közbirtokosságának vezetősége, tekintettel arra, hogy a Merke megett lévő erdős legelőrészbe a nyírfát kiosztotta le-

*KAM–RAKK, M.-Ciuc, O.p. 81, RO-4100

gelőtakarítást végett a helybeli lakosság között és amennyibe akkor még a birtokosságnak nagy szüksége volt a pénzre 50 lejes befizetésre utalta a népet, közbe a birtokosság pénzhez jutott és most ez már nem feltétlenül szükséges.

Azért mert a nép megtette közmunkából a legelőtakarítást, a csemeteültetést és amúgy is a legelőt továbbra is takarítani kell, a legelőtaxis pedig éppen elég sok, az erdőbirtokosság a kiosztással felmerült költségeket már kifizette, de azt sem óhajtja beszédni, az 50 lejes befizetéséről a nép javára lemond... A Merke megett lévő nyírfa szállításához szállítási bárcát nem lehet kapni, úgy szíveskedjenek maguk is erdőőreikkel megbeszélni amint mi is megbeszéljük, hogy a takarításból kikerült nyírfa szállítását ne akadályozzák és a nép ahogy tudja takarítsa és szállítsa.

Homoródalmás 1949 május 8-án.

BENCZE Dénes

K.B. elnök

SZABÓ Dénes

K.B. jegyző

A fenti dokumentum üzenete világos: a közbirtokosság vezetősége döntésében a falu lakóinak érdekeit helyezi előtérbe, az arányjog szerinti fajtalékra jogosultságtól függetlenül. Az intézmény a természetadta javakkal úgy gazdálkodna, hogy pénzkidástól mentesítse a falu lakóit, ugyanakkor nem mulasztja el a természeti erőforrás megóvását: gondozná a legelőt is.

Az ugyanebben az időben született hatalmi rendelkezésekben más jelentésű „társadalmi beszéddel” találkozunk:

„Meg kell szerveznünk és meg kell indítanunk a lakosság tűzifa szükségletének biztosítását. A szegény és közép parasztság tűzifa szükségletét jó előre biztosítanunk kell..., hogy későbben osztályharcos szellemben tudjunk dolgozni és a kulákság hátán tudjuk forgatni a proletár diktatúra fegyverét a kulák osztály teljes megsemmisüléséig.”⁵

Az Oklánd Járási Főszolgabírói Hivatal 1949/3912 sz. körlevele a tehetősebb gazdák udvarán található tűzifa-felesleg zárolását rendeli el, az udvarhelyi gazdasági és ipari vállalatok szükségletének fedezésére. Utasítja a helyi ve-

zetőket, hogy a rendeletet „az osztályharc szellemében hajtsák végre”.

A két utóbb idézett dokumentum társadalmi jelentése világos: szigorú alá-fölé rendeltségi viszonyról van szó. Az erdőhasználat szabályozása kizárólag a fent lévők hatásköre, a lentieknek csak egy lehetséges viszonyulásmód engedélyezett, az engedelmesség.

Összevetve a közbirtokosság és a járás, valamint az erdészet rendelkezéseinek jelentéseit, megállapítható, hogy a közbirtokossági vezetés célja a helyi érdekek védelmezése, egyenlő esélyek, kompromisszumok keresése. A hatalmi oldalon a cél korlátozások, tiltások, osztályszempontú elosztás, megkülönböztetések, bürokratikus beszédmód elfogadtatása.

Azt azonban észre kell vennünk, hogy mindkét intézmény ugyanazon séma szerint integrálja a gazdasági tevékenységet: rendelkezik a javak használata fölött, elosztja a javakhoz való hozzáférés esélyeit. Az intézmények működési elve ugyanaz, az erőforrás-használat és -elosztás ideológiai szempontjai azonban gyökeresen különböznek.

A politikai vezetés a javak eltulajdonításának folyamatában a kizsákmányoltakat osztályszempontok szerint diszkriminálta. Az „osztályharc szelleme” a javakból való részesedés diszkriminatív gyakorlatát jelentette: az elnyomottságban is voltak az adott feltételrendszerben viszonylagosan pozitív privilégiumokban részesülő, kedvezményezett társadalmi csoportok.

Továbbra is az erdőhasználatnál maradvia: a tűzifaellátást az 1953/1423. sz. rajoni rendelet a következőképp szabályozta: „A falusi dolgozó parasztság családonként az alábbi mennyiséget fogja kapni: 3 szekér galyfát, vagy ahol vágter van ott 2 ürmérték fát, vagy két rakás ágfát. A kulákok részére kiadandó famennyiség a következő: 2 szekér galyfa, vagy ahol az erdészet által 1951–1952-ben kitermelt régi rakás ágfá van ott két rakás ágfát kaphatnak, de kizárólag csak a fent nevezett régi kitermelt vágterekről. ... A lakosság tűzifaellátása folyó év október 20-ig meg kell történjen, mely határidőn túl erdőzárlat lesz elrendelve és az erdőben szekérrel vagy gyalog járni tilos lesz.”⁶

A hatalom nemcsak a javakból való részesedés mértéke fölötti rendelkezést sajátította ki:

intézkedéseivel megtámadott egy gazdálkodási kultúrát is. A szocialista gazdaság szervezés előtti időkben a családi gazdaságok faellátása a földművelő, állattenyésztő életforma évi munkarendjébe, a létfenntartó tevékenységekre fordított időrendbe racionálisan, ökonomikusan illeszkedő gazdasági tevékenység volt: „A vágter ki volt jelölve, a fát kiosztotta a közbirtokosság jog szerint, minden két holdra egy szekér fát... Ott nem szabadott erdőlni azon a nyáron. Mikor eljött az őszyra, hogy egyéb munkák, a cséplésök lejártak, s az őszi vetés lejárt s a töröbúzaszedés, akkor két hétre, mikor az üdő alkalmas volt – megszabadították a mindennapos erdőlést, arra a vágterre. Akkor mindenki hordta haza a fáját.”⁷ Ebben a gyakorlatban a gazdasági tevékenységek időstruktúrájának kialakításában a fő kényszerítő erő a természeti idő volt. Az egyes munkafajták időbeni elrendeződését meghatározó fő szabályozó tényezők a ciklikusan visszatérő természeti jelenségek, mint pl. a gabonaérés ideje, vagy a hideg évszak beköszöntése. Ennek az időhasználatnak – miután ez volt a legracionálisabb az adott feltételrendszerben – a megfelelő pozitív morális értékelése is létezett. A normatív jellegű szabályokat verbális konstrukciókban, viselkedés- és magatartásmódoókban rögzítette és örökítette tovább a társadalom. A természeti kényszer tehát a szükségletkielégítő tevékenységek strukturálásában, időbeni elhelyezé-sében elsődleges. E kényszer „társadalmasítása”, az erdőlést csak az őszi hónapokban megengedő közösségi szabályozás, amely ugyanakkor eszköz a társadalmi kontroll érvényesítésében. Ezt a szociális időstruktúrát rombolta szét az állami terv-gazdálkodás.

A tartományi, rajoni vezetés az év minden hónapjában faleszállítási terveket rótt a fogattal rendelkező gazdákra. Az 1951/14108 sz. rajoni rendelet például az augusztus 20. – szeptember 10. közötti időszakot jelölte ki a „dolgozók téli tűzifa szükségletének biztosítására”. Azt az időszakot amikor a legsűrűbben zsúfolódtak össze a mezei munkák: aratás, cséplés, széna- és sarjúkészítés. Szeptember 7-én Lövéte Néptanácsa a következő érvekkel próbálja elhalasztani a tűzifakampányt: „Lövéte községnek 910 gazdasága van. Ezzel szemben a fogatosok száma 351. Ebből mintegy 30

leszerződött fuvaros az üzemnél és a bányánál. Marad a mezőgazdasági munkálatok elvégzésére mint vetés, szántás 321 fogat. Községünk lévén havas-alji, a vetést már megkezdették a dolgozók. A fenti 321 fogat közül minden héten gabonaszállításra Udvarhelyre igénybe veszünk 20 fuvarost legkevesebbet. Amennyiben most faleszállításra osztanak be a megmaradt 300 fogatot, úgy dolgozóink a vetési munkálatokat nem tudnák befejezni... faleszállítás alól mentsenek fel, vagy legalábbis a vetés befejezéséig elhalasztani szíveskedjenek.”⁸

A Rajoni VB válasza öt nap múlva megérkezik: „Értesítjük, hogy rendeletünkön nem áll módunkban változtatni, mivel a tartományi néptanács tűzifakampányt indított be, mely kampányban minden község részt kell vegyen”⁹. A vizsgált időszakban az erőforrás gazdálkodás terén hasonló kérelmezésekre és hasonló elutasító válaszokra gyakran került sor. A tulajdon védelmének egyik formája volt, hogy a falvak lakói gyenge minőségű kaszálóikat szerették volna legelőnek minősíteni (hogy csökkentsék beszolgáltatási kötelezettségeiket). Mások mészke kitermelésére kértek engedélyt (az almásiak és a homoródkeményfalviak). E kérések rendszeres elutasítása a fennálló társadalmi viszonyban érvényes gazdasági elvonások prioritásából következett.

1953. június 9-én a Rajoni VB az alábbi rendeletet közli „Valamennyi Községi Néptanácsnak”: „Tekintettel arra, hogy rajonunk nagyon le van maradva a faleszállítási tervvel a mai naptól kezdve semmiféle fogat nem hagyhatja el a községet, csak abban az esetben ha fát szállítani megy. Az elnök elvtárs vegye fel a kapcsolatot a helyi milícia vezetőségével, és tudassa vele is a jelen rendeletet.”¹⁰ Néhány nap múlva az oklándi néptanácselnököt külön utasítja a Rajoni VB, hogy a község „500 köbméter rönkfa leszállítási tervének teljesítése érdekében jún. hó 27-én este 8 órára mozgósítsa az összes lófogatokat, letiltván a legel-tetést a lovak részére mindaddig, amíg a fát le nem szállítják.”¹¹ A rajoni Gazdálkodási és Ipari Ügyosztály július 7-én a tartomány rendeletét továbbítja a községekhez: „A tartományi néptanács VB 28165/1953 sz. rendeletével elrendeli a tervszerűsített fogatok hiánytalan megjelenését a fafuvarozási kötelezettségek teljesítésére, mivel a

fogatok közül nagyon sok nem jelentkezik fuvarozásra... Felhívja a Néptanácsok figyelmét, haladéktalanul tegyenek meg minden intézkedést a fogatok mozgósítására.”¹² A tervteljesítés támogatására a községekben „faleszállítási bizottságokat” alakítanak.

Egy minisztertanácsi határozat előírja, hogy a falvakban a fogatok 30%-át faleszállításra kell mozgósítani¹³.

A korlátozások, tiltások, fenyegetések ellenére a szállítási terveket ritkán teljesítik. Egy 1952. aug. 2-án kelt rajoni körlevél arról tudósít, hogy „a rajoni néptanács végrehajtó bizottsága a július havi tűzifa és szénszállítási eredmények kiértékelése alkalmával azt állapította meg, hogy bár a szállítási tervek a községi néptanácsok végrehajtó bizottságaival idejében közölve lettek azonban annak megvalósítása érdekében alig tettek valamit és így a havi szállítási tervet még megközelítően sem teljesítették.”¹⁴ A következő év nyarán Homoródszentmártonból a községvezetés a szállítási terv 42 %-os teljesítéséről számol be¹⁵. Ritkán fordult elő nyílt szembeszegülés a rendelkezőkkel, a szállítási tervek teljesítésének nyílt tagadása. Általános volt a csendes ellenállás, csak a határidők lejártakor derült ki, hogy a fogattulajdonos gazdák a kirótt mennyiségeket csekély mértékben teljesítették. De volt eset nyílt ellenállásra is: „Lókodban három kulák visszautasította a fableszállítási obligációt” – jelenti a Homoródszentmártoni községi VB¹⁶. Az almási fuvarosokat 1951. november végén – miután a tervet „százszázalékban” teljesítették – „felrendelték az embereket a Bányára fizetés végett s egész nap várták s este kénytelenek voltak pénz nélkül haza jönni, amire fel azt mondták az emberek, hogy lemondanak az áráról is, de többet nem mennek faleszállítani.”¹⁷ E stratégia célja az lett volna, hogy a pillanatnyi áldozat később többszörösen megtérüljön. De a társadalmi viszonyoknak ez az átfordítási kísérlete az akkori feltételek között nem lehetett sikeres.

Hajlunk arra a véleményre, hogy amikor nyár közepén, a gabona, takarmány, tej, hús- és gyapjú beszállítással megterhelt, sürgős mezeti munkákkal elfoglalt gazdákat fuvarozási tervek teljesítésével zaklatta a hatalom, a valódi cél nem a tervteljesítés kikényszerítése, hanem az

autonóm döntések állandó korlátozása, a függőségi viszony permanens fenntartása volt.

Ugyanez a logika fedezhető fel az erdőhasználat szabályozásában is. Előfordultak olyan esetek, hogy a rendelkezők gondolkodásmódját nemcsak az alávetett, kizsákmányolt termelők, de még a hatalom községi megbízottjai, a helyi végrehajtók se értették. Oklánd község néptanácselnöke a faluhatár erdejéből közszükséglet-re három köbméter fa kitermelését próbálta engedélyeztetni:

„Udvarhely Rajoni Néptanács Helyi Gazdálkodási Ügyosztályához

Utalással a Tartományi Erdőigazgatóság 8104/1952 számú átiratában foglaltakra, miszerint az összes helyi javítások valamint a villamosításhoz szükséges oszlopokat közvetlenül a felettes hatóságok útján igényeljük... érthetetlennek találjuk, hogy ebben a tárgyban már fordultunk a Helyi Gazdálkodáshoz és azzal utasított el, hogy forduljunk a tartományi erdészeti Igazgatósághoz. A Tartományi Erdészeti Igazgatóság most meg közli, hogy forduljunk közvetlenül a felettes hatóságunkhoz, mert csak ezen az úton részesülhetünk kiutalásban. Végeredményben fordultunk már minden intézményhez mely illetékes lehet ebben a tárgyban – és a mai napig csak a papír áll rendelkezésünkre.”¹⁸ Az ingerülten levelező néptanácselnököt hamarosan leváltották: akkor, ott nem érthette meg a rendszer – csak hosszú évtizedek tapasztalata után megfogalmazható – lényegét: a politikai rendszert tartósan a bürokratikus koordináció és a redistribúció határozta meg. A gazdaságirányításban is „megmaradt a politikai rendszer elsődlegessége, a pártközpontúság, az etatizmus, és centralizáció”¹⁹.

A rendelkezők figyelme az erdő más hasznaira is kiterjedt. 1953-ban a MAT Néptanácsa az „erdészeti törvény 67 szakasza, valamint a tartományi néptanács működési szabályzata 18. pontja alapján elhatározza: 1 szakasz. Erdei gyümölcsök gyűjtése, szállítása és eladása csak szerződéssel rendelkező vállalatok és gazdasági szervezetek, valamint magánszemélyek által eszközölhető, akiknek erre az erdőhatóság részéről engedélyük van...”²⁰ Ma már a hasonló rendelkezések gyakorlati megvalósulásának körülményei aligha rekonstruálhatók.

Időnként gyógynövény- és makkgyűjtési terveket róttak ki a helyi néptanácsokra. A bükkmakk értékesítéséről először a Hivatalos Közlöny 1951. szept. 21-i számában megjelent 997. sz. Minisztertanácsi Határozat rendelkezik: „Az elemi iskolák tanítóinak, tanulóinak szabad idejükben segíteniük kell a bükkmakkgyűjtési kampányban és tevékenyen részt kell venniük a magok gyűjtésében, kiválogatásában, szállításában és raktározásában”. Rövidesen a Rajoni Kultúr Ügyosztály elrendeli a községi néptanácsoknak, hogy „minden kultúrotthonban fel kell dolgozni a bükkmakk gyűjtés jelentőségét és mozgósítsuk a dolgozókat a hazafias terv végrehajtására.”²¹

1952 őszén a Rajoni VB utasítja Oklánd Község Néptanácsát, hogy a begyűjtendő „15 vagon makkot családokra kell kivetni, a család munkaképes tagjainak figyelembevételével. Eltekintve az iskolás gyermekektől akik az iskola tervében gyűjtenek. A falvak gyűjtési csoportokra osztandók, mely csoportokat egy-egy képviselő mozgósít a gyűjtési tervben meghatározott napokon.”²²

Az adott feltételek között irreális tervet a község falvai természetesen nem teljesítik: „Az előirányzott 15 vagonból mindössze 2596 kg lett megvalósítva, melynek nagy részét az iskolák gyűjtötték be”²³ – jelentik néhány hét múlva. Homoródszentmártonban az őszi talajmunkák tervének teljesítésében a lemaradást a kötelező makkgyűjtési tervvel lehet indokolni: „Az őszi munkálatok még nincsenek 100 %-ban teljesítve, az ok az, hogy a dolgozók makkszedni mentek”. Egy képviselő „kéri, hogy szüntessék meg a makkszedést addig amíg a vetés nincs befejezve. Jelentsék azokat akik üzérkednek a makkal.”²⁴ Csak találgathatjuk, hogy kik között, milyen gazdasági cserét jelentett a makkal való üzérkedés.

Az erőforrások fölötti rendelkezés kisajátítása mellett a hatalom az alávetettek fogyasztási szokásait is próbálta átalakítani. Miközben a falvak határaitól fogatok százai szállították a fát állami lerakatokba, tartományi rendelettel a tőzeggel és kukoricakocsánnyal való fűtést erőltették: „...a dolgozók körében széleskörű felvilágosító munkát kell végezni a tőzeg és a szénnek fűtési célokra való felhasználásáról... A gyakorlat azt igazolta, hogy a tőzeg jól felhasználható fűtésre, csupán a

kályhákat kell kettős rostéllyal ellátni, ami elenyésző költségbe kerül. A tűzifával való takarékoság vonalán kell haladnunk. A mai gazdasági helyzetben nem engedhető meg az erdővel való rablógazdálkodás, amely erdeink teljes pusztulásához vezet. Világosítsuk fel a dolgozó parasztokat, hogy a kukorica kocsányt is, amelyet eddig tartomá-nyunkban nem használtunk fel, fel lehet használni és fel kell használni fűtésre. Végezzenek felvilágosító munkát, hogy a dolgozó parasztok a me-zőről hordják haza a kukorica kocsányt és azt fedett helyen tárolva használják fel fűtési célokra...”²⁵. Ezek a próbálkozások a homoródmonti falvakban hatástalanok maradtak. A hétköznapi gyakorlat és a fentről erőltetett szabályozások céljai között mély ellentmondás feszült.

A legelő

A közbirtokossági kezelés időszakában az állattartó gazdák a legelőt is a magánbirtok arányában megállapított arányjogok szerint használták. Aki több állatot legeltetett, mint ahányra joga volt, legelőtaxát fizetett a közbirtokosságnak, ha kevesebbet, akkor az év végi elszámolásakor jogtérítményt kapott.

1949 tavaszán Földművelésügyi Minisztérium 1949/10126 sz. rendelete a legeltetési díjakat – a hatalmi valóságképben elkülönített társadalmi kategóriák szerint állapította meg: „a dolgozó szegény paraszt 300 lej, középgazdák 450 lej, jobb gazdák 600, zsiros gazdák 800” lej legeltetési taxát fizettek egy számos állatra²⁶. Ahogy fennebb láttuk, a helyiek ezt a legelőbért a korábbi gyakorlattal összevetve „éppen elég sok”-nak gondolták. A minisztériumi rendelet az elkülönített társadalmi kategóriák közötti határvonalak rögzítésére azonban nem közölt világos kritériumokat. Akárcsak a kulák kategóriának megállapítását, a felsőbb vezetés a fenti társadalmi kategóriák közötti határvonalak rögzítését is a helyi eljáróságok hatáskörébe utalta. A kritériumokat, pl. hogy pontosan milyen ismérvek, mutatók alapján lehet valakit kuláknak, „zsiros gazdának” minősíteni, kezdettől nem rögzítették pontosan. A következmény a helyi társadalmi feszültségek növekedése volt. A besorolásukkal elégedetlen állattartó gazdák kérvényezték, hogy

sorolják alacsonyabb társadalmi és taxafizetési kategóriákba.

*Homoródalmás Községi előjárásának
Helyben*

Alulírott L. S. György helybeli lakos a követhető kérelemmel fordulok a községi előjárás-hoz. Az állataimra kivetett taxát szíveskedjenek belátásuk szerint alább szállítani. Vegye tekintetbe az előjárás azt, hogy 4 évig távol voltam a családomtól és az által még sok hiányosság előtt állok a mai napon. (a kérvényező négy évig fogságban volt – O.S.) Arról is tudomásom van, hogy több velem egyenlő birtokos felebarátomnak kevesebb az állatokra kirótt taxa mind az enyéimre.

A fenti indokokat tekintetbe véve kéresem méltányos elintézése reményében maradok tisztelettel

L. S. György

Homoródalmás 1949 július 1-én.

Ebben az esetben a községi vezetés helyt adott a kérvényező kívánságának: „A kért legelő-taxa leszállítását az ideiglenes bizottság jóváhagyta azzal, hogy a II-ik kategóriába teszi át.”²⁷ De a kérések többségét nem vették figyelembe.

A közbirtokosságok felszámolása után a falvak állatállományának szükséges legelőterületet minden évben a Rajoni Állattenyésztési Szolgálat és a Rajoni Legelőbizottság osztotta el. A legelőbeosztás elkészítése előtt minden községtől részletes adatokat kértek az állatállományról: „...írásban jelentsék a legelőre menő állatok létszámát, állatfajonként és korszoportonként, valamint a szükséges legelőterületet Ha-ban, megnevezve a legelődülőket és határrészeket ahol legeltetni akarnak.”²⁸

A rajoni felügyelő szervek figyelmeztetik a községi vezetőköt, hogy „a legelőre semmiféle állatot ki nem lehet hajtani a Rajoni Legelőbizottság jóváhagyása és a Miniszteri határozatban feltüntetett sorrend betartása nélkül...”²⁹. A hivatkozott sorrend diszkriminatív intézkedést jelentett: a „legeltetésnél elsősorban a szocialista szektor állatai valamint a szocialista szektorhoz tartozó magángazdaságok állatai jönnek tekintetbe...”³⁰. Azokban

a falvakban, ahol az állatlétszámhoz viszonyítva legelőhiányt állapítottak meg, mint pl. „Okládon 127 ha, Karácsonyfalván 97 ha és Újfaluban 42 ha legelőhiány van, az állatok kiengedése korlátozva lesz az illető gazdaság szociális helyzetének megfelelően.”³¹ A „szociális helyzet” a hatalmi társadalomkép kategóriái szerint kijelölt osztálypozíciókat jelentette. A legelőhasználat szabályozásában az osztálypolitikai korlátozások olykor keveredtek a fajtafeljavítási szempontokkal. 1951. április 6-i keltezéssel Udvarhely Rajon Néptanácsa Mezőgazdasági Ügyosztálya közli a Homoródalmási Néptanáccsal „hogy a községben lévő juhállomány kizárólag csak az alábbiak szerint legelhet” az 1951 év folyamán: „a juhtartó gazdáknak szövetkezetbe kell hogy tömörüljenek és a juhok az általunk kijelölt vagy repartizált legelőtesteken legelhetnek. E legelőre elsősorban a berke juhokat lehet kiengedni, azután következnek a szálás juhok egy éven felüliek. Tavalyi és idei szálás bárányok nem mehetnek ki a legelőre, tekintetbe véve a berkésítési akcióval kapcsolatban kiadott 9463/1951 számú Sztálini Tartomány határozatát is. A gazdák állatállományát osztályharc alapján osztandók be. Ezen rendelet végrehajtásáért a Néptanács Végrehajtó Bizottsága a legeltetési bizottsággal karöltve felelősök.”³²

A legelőhasználatról rendelkező rajoni intézmények nemcsak az egyes falvak legelőterületeit osztják be, a községek vezetőinek megkérdezése nélkül helyezik át a települések állatállományát egyik falu határáról a másikra:

Udvarhely Rajoni Néptanácsa

Mezőgazdasági Ügyosztály

Szám ad. 669/1954

Községi Néptanács Végrehajtó Bizottságának

Homoródalmás³³

Értesítjük, hogy a Rajoni Legelőelosztó Bizottság a Halaság nevű legelőtestre Jánosfalva tulajdonát képező juhállományt helyezi el, a terület 80 ha.

Kérjük miután a kapcsolatot a Szentpáli Néptanács felveszi kössék meg a mellékelt típus-

szerződéseket és azonnali hatájjal bocsássák rendelkezésére a nevezett juhállományak kiutalt legelőterest.

Székelyudvarhely 1954 április 28.

Elnök Ügyosztály vezető

A hasonló hangnemű értesítések jelentése egyértelmű: a helyiek nem rendelkezhetnek az adminisztratív területükön lévő erőforrással, nem áll módjukban még véleményt nyilvánítani se a legelőelosztás kérdésében: „Ez ellen nem volt apelláta sok, mert a legelőket beosztották a rajon legelőszükséglete szerint, kiszámítva, hogy hány számos állatnak mennyi legelő kell. A községnek megvolt az állatlétszáma, kiszámították, hogy egy számos állatra mennyi legelő jut, s a felesleget oda kellett adni Szentpálnak, vagy más községeknek. Távolabbról is jöttek ide, hoztak juhseregeket... tiltakozhatott akármelyik vezetőség, hogy nem adjuk, de nem volt apelláta. Erőszakkal idetették.”³⁴

A helyi döntések korlátlan hatalmi kiszajátítását a községi vezetők nem minden esetben fogadták el ellenállás nélkül. A községvezetés önállóan próbál gazdálkodni a saját legelőterülettel. Oklándon a Községi Néptanács VB gyűlésén „felvetődött a legelőhiány kérdése, miszerint az amúgy is legelőhiánnyal küszködő község át kell adjon a Vargyasi Úttörő kollektív gazdaság részére 40 ha legelőterületet, miáltal a karácsonyfalvi növendék állatok legelőre való kihajtása meg van gátolva. A V.B. határozata értelmében a legelő területek már fel voltak osztva legeltetés végett és a hiányzó területek ki voltak mutatva a rajoni Legeltetési Bizottságnak. Tekintettel arra, hogy a Rajoni Legeltetési Bizottság ennek ellenére semmi intézkedést nem foganatosított hanem ellenkezőleg a meglévő területből is elvett a vég-rehajtó bizottság ismételt kéréssel fordul a rajonhoz, azzal, hogy ilyen kérdésekben a helyszínen döntsön a helyi ismeretek alapján.”³⁵

A korszak dokumentumaiban a hierarchiában alullévők hasonló, feletteseket feddő hangjára azonban ritkán bukkanunk. (A rajoni vezetőket kioktató oklándi néptanácselnököt hamarosan visszahelyezik korábbi mesterségébe, teherautó-sófürnek egy székelyudvarhelyi vál-

lathoz.) Feltehetően sikeresebb volt a rejtett ellenállás, pl. a reális állatlétszám eltitkolása, a legelőterületek kiterjedésének csökkentése a nyilvántartásokban.

A rajoni adminisztráció rendelkezik a legelők gazdálkodásáról is. A legelőtisztítás korábban a falvak tavaszi munkarendjébe illeszkedő tevékenység volt, az új szabályok értelmében az állami tervbe foglalt akció: „Kérjük a legkomolyabb intézkedéseket megtenni ezen akció végrehajtása végett, mert ezek mind bele vannak foglalva az állami tervbe és a terv nemvégrehajtása büntetést von maga után” – figyelmezteti a községi néptanácsokat egy rajoni körlevél³⁶. A legelők és kaszálók karbantartásának munkálatairól a helyi végrehajtó bizottságoknak jelentéseket kell felterjeszteniük a rajon illetékes ügyosztályaihoz³⁷. Az elvégzendő munkát nem a legeltetett állatlétszám, hanem osztálykategóriák alapján állapították meg: „...4 napos legelőtakarítási napot rendezünk éspedig a szegények 2 napot, a jobb gazdák 4 napot és a kulákok pedig 6 napi legelőtakarítást tesznek” – ígéri a kért osztályszempontok alapján rajoni feletteseinek 1952 májusában az almási községvezetés³⁸.

A politikum gazdaságirányításában hiányzott a pragmatizmus, „az eszmék uralkodtak a dolgok, az elvontságok a realitás felett”³⁹. Ez a beállítódás érvényesült a köztulajdonban lévő erőforrások és termelőeszközök fölötti rendelkezési hatalom kiszajátítása után is.

A magánbirtokok kiszajátítása

A bevezetőben már részleteztük, hogy a vizsgált területen uralkodó volt a kisbirtokrendszer. Az 1945. évi földreform a környék földtulajdonviszonyain nem változtatott. A földtulajdon feletti rendelkezés a kollektivizálást, társulásokat sürgető propaganda mellett törvények, MT határozatok tárgya volt.

Az 1953/308 sz. MT rendelkezés alapján egyházaktól, magánszemélyektől kiszajátított parcellákon létrehozták a községi mellékgazdaságokat. Pl. az Oklánd Községhez tartozó falvakban három családtól és a Homoródkarácsonyfalvi Katolikus Egyháztól 70,26 ha földet sajájtítottak ki.

Az ipari munkahelyeken dolgozó földtulajdonosok az ötvenes évek végén a különböző

korlátozások, rendelkezések következtében lemondtak földbirtokaikról vagy elajándékozták. Mások betegségeikre, vagy öregségükre hivatkozva adták át a földet rokonaiknak⁴⁰.

A 115/1959 sz. törvényerejű rendelettel felülvizsgálták a kulákok, állami alkalmazottak, munkások birtokait. Ha a család a föld megműveléséhez külső munkaerőt is alkalmazott ha bérbe adta, vagy részes művelésben dolgoztatta meg, a tulajdonost kötelezték, hogy birtoka egy részét adja át az államnak, vagy a lakóhelyén esetleg már megalakult kollektív gazdaságnak. Egy kimutatás szerint Lövete községben a fennebb említett társadalmi kategóriáktól 1959 áprilisában 9 családtól 47,5 ha mezőgazdasági terület került a helyi kollektív gazdaság és a néptanács tulajdonába⁴¹. A kisajátítás formális szabályait úgy alkották meg a rendelkezők, hogy leplezzék a nyers erőszakot: a földkisajátítást rögzítő típuskérdésben a tulajdonos „javasolja”, hogy birtokai egy részét a helyi néptanács vagy kollektív gazdaság vegye használatba⁴².

Voltak olyan faluról városra költözött földtulajdonosok, akik a munkahelyi hátrányok elkerülésére birtokaikkal kérték felvételüket a falu kollektív gazdaságába. Egy Székelyudvarhelyre költözött lövetei származású, munkáscsaládban élő nő a földátadási kérését a politikai retorikából átvett – bizonyára hatásosnak képzelt – szlogennel fejezte be: „Ezen kérésemet saját elhatározásomból, meggyőződésemből írtam, a mezőgazdasági termények termelésének állandó növelése érdekében, amely segít bennünket életünk megjavításában. Kérésem megismétlése mellett maradok elvtársi tisztelettel.”⁴³

A föld fölötti rendelkezés közvetlen kisajátításának végleges formája a társulás és a kollektivizálás volt. Az ezt megelőző időszakban közvetett kisajátítási formákról beszélhetünk. A negyvenes évek végétől a családi gazdaságokra lebontott vetéstervek, a szántóföldi terményszerkezetet meghatározó beadási kötelezettségek, a kötelező terményszerződések, majd a szerződéses terményfelvásárlás kikényszerítése az állam közvetett rendelkezési formáit jelentették a földtulajdon használatá fölé.

Rendelkezés a munkaerővel

Az országvezetés gazdaságpolitikai célkitűzéseinek megvalósítása gyors szakmai, foglalkozási átrétegződést igényelt. 1950-ben a munkaképes lakosság 92,5 %-a dolgozott termelő szférában, ebből 73,9% a mezőgazdaságban és alig 14,5% az iparban és építőiparban együttvéve. Az iparfejlesztés szakképzett munkaerőigénye és a hatalmas mezőgazdasági munkaerőtöbblet közti ellentétet a politikai vezetés az ágazatok közti átcsoportosítással, gyorsított ütemű tömeges szakképzéssel igyekezett áthidalni. „...Ennek az emberi tömegtermelésnek a mutatóit ugyanúgy tervezték, majd a tervszámokat ugyanúgy növelték vagy csökkentették a mindenkorai politikai kívánalmaknak megfelelően, mint az anyagi tömegtermelést”⁴⁴.

1950 február 8-án a homoródmonti községek néptanácsai a Rajoni VB-től az alábbi körlevelet kapták: „*Munkanélküliek tömegeinek munkaadása céljából munkára való jelentkezést hírdetünk a Duna–Fekete tenger csatornához. Számításba jönnek földmunkások, ácsok, kovácsok, géplakatosok, tehát minden egészséges férfi aki a téli idejét nagy pénzt biztosító munkában akarja eltölteni. Jó kosztról, meleg alvóhelyről gondoskodva van, valamint állandó orvosi ellenőrzésről. Közigazgatási hatóságaink nem tudnak a falun tétlenül ülő embereknek élelmet biztosítani, s ezért helyesen cselekszik az a család ahol munkabíró férfiak vannak ha a jelzett helyre munkára jelentkeznek... Az eredménytelenséget föltétlen a Néptanács rovására írjuk, mert lehetetlenségnek tartjuk, hogy erre a jól fizetett munkára, jelentkező szükség közepette ne legyen.*”⁴⁵

A homoródmonti falvakból feltehetően nem volt elég jelentkező a távoli munkahelyekre: két hónappal a fenti körlevél után az otthon „tétlenül ülő embereknek” a javak elosztásánál szankcionáló korlátozásokat helyez kilátásba a rajoni vezetés: „*További segélyezésben csak azok az egyének jöhetnek számításba, akik vagy igen idősek, vagy munkaképtelenek és nehéz családjuk van. Az olyanok akik munkabírók és nem akarnak munkát vállalni, mikor Népköztársaságunk mindenki számára biztosít munkalehetőséget és munkára ezen munkanélküliek mégsem mennek, azok*

semmi juttatásban nem részesülnek a kiosztandó gabonából sem pedig a ruházati vagy más dolgokból...⁴⁶ 1951-ben a Minisztertanács mellett a Munkaerőtartalékok Vezérigazgatósága létesül, feladata „a munkaerőtartalékok szervezett toborzása és elosztása szakmai iskolák és a gyárak és üzemek mellett működő képzési iskolák révén, állami terv szerint ... A néptanácsok kötelesek végrehajtani ezen iskolák ifjú növendékei számára a kiegészítésével kapcsolatos feladatokat.”⁴⁷ A munkaerő-irányítás ipari vállalatok, építkezések felé az ötvenes évek folyamán, ezek munkaerő-igénye függvényében változó, időszakos – időnként stagnáló, máskor rendeletekkel sürgetett – akció.

A Székelyudvarhely Rajoni Munkaerő Elosztó és Toborzó Hivatal 1955 január 31-én közölt felhívása szakképzési iskolákba toborozza a fiatalokat. A toborzók 10 hónap tanulási időt, ingyenes ellátást ígérnek a jelentkezőknek, majd a kecsegtető ajánlat lekötelező fordulattal zárul: „az állam minden feltételt biztosít arra, hogy jó szakmunkásokká válhassatok és a termelésben megfelelő beosztást kapjatok (bányász, kőműves, ács, betonlapkészítő mesterségekben)”⁴⁸.

Ugyanezen év őszén az Oklándi Néptanácsnak a Rajoni Munkaerő Toborzó és Elosztó Ügyosztály a következő toborzási terv alapján, mely jóvá lett hagyva az Állami Tervbizottság által, Ügyosztályunk községüket az alább felsorolt szakképzetlen munkások toborzásával tervszerűsítette: október 50. november: 30. (munkaképes személy – O.S.) Annak érdekében, hogy a nagy munkatelepek számára a szükséges munkaerőt biztosítani tudjuk, kérjük az ügyosztályunk által kiküldött toborzóknak a szükséges segítséget megadni szíveskedjenek. 1955 október 28.⁴⁹

A Magyar Autonóm Tartomány Néptanácsa 1956/2318 sz. rendelete alapján a Rajoni Munkaerő Toborzó és Elosztó Hivatal utasítja a községi néptanácsokat: „az állami vállalatok és intézmények szakképzetlen munkás szükségleteiket a központi szerveken keresztül kell igényeljük és ezek toborzását a munkaerő toborzó és elosztó szervek hajtják végre a kiadott állami terv

alapján... a munkás toborzásnál a néptanácsnak hathatós segítséget kell adnia a toborzó szerveknek... népszerűsíteniük kell a munkások alkalmazási feltételeit”⁵⁰.

A munkaerő toborzás propagandaszövege az ipari ágazatba elhelyezkedőknek 3 hónap alatt szakképzést, norma-túlteljesítés esetén pluszkeregetet, élelmiszertjegy pótlékot ígér⁵¹.

A kedvezményeket, olykor korlátozásokat kilátásba helyező propaganda ellenére a falusi térségekből csak lassan indul meg a városok, ipari központok, munkatelepek felé a munkaképes lakosság. Még nem általános a falvak tömeges, végleges elhagyása, a nyomasztó gazdasági helyzetben is inkább választják a falusiak az időszakos kilépéseket: 1956–57 telén „Remete férfi lakosságának legkevesebb 80–90 %-a a tél és a tavasz folyamán keresetre volt, mert a gabona nem volt elég kenyérnek, sőt még a leányok nagy része is elment.”⁵² 1958-tól az ipari munkahelyek kedvezőbb jövedelmi viszonyainak és az újra felerősödő kollektivizálási lendületnek egymást erősítő hatása vonzza-taszítja a falusi lakosságot az ipari munkahelyek felé.

A munkások létszáma Maros Magyar Autonóm Tartományban 1956–1962 között⁵³

1956	1957	1958	1959
75112	75548	75125	79767
1960	1961	1962	
85805	96657	106056	

A lakosság létszáma: 1956-ban 767650, 1962-ben 810039

1962-ben a tartomány lakosságának 13 %-a munkás.

A munkavállalás a kor politikai ideológiája szerint nem individuális választás tárgya volt, hanem a nemzetgazdasági érdeket előtérbe helyező, hazafias kötelesség. Az egyén döntését korlátozó intézmény egyaránt lehetett a legmagasabb politikai fórum, a munkaadó vállalat vezetősége, vagy a helyi kollektív gazdaság közgyűlése.

A gyengén fizető lövétei „Vörös Hajnal” kollektív gazdaságból a férfi munkaerő egy részé téli időszakban a közeli vaskőbányába és a vlahicai vasüzembe távozott. 1956 tavaszán a gazdaság vezetősége kérvényezi a fenti vállalatok vezetőségénél, hogy az eltávozott „*elvtársakat adják át a gazdaságunknak, mivel az elvtársak gazdaságunknak rendes tagjai és szükségünk van a férfi munkaerőre. Annál is inkább, hogy a közgyűlés hozott határozatot, hogy április elsejével el kell foglalják a helyüket a gazdaságban*”⁵⁴.

Közmunka

A munkaerő kisajátításának egyik formája az ötvenes években a közmunka néven ismert társadalmi munka volt. A kutatott időszakban az önkéntes munkavégzési hajlandóságnak a székelyföldi társadalom településszintű szerveződéseiben hosszú történeti előzményei voltak⁵⁵. Ezeknek a munkavégzéseknek motivációi a résztvevők együttes lokális társadalmi, anyagi érdekeltségében, a tulajdonosi érzésben gyökereztek. A társadalmi munka céljait, mennyiségét, időbeosztását, szerveződési mintáit a saját életvilág szükségletei formálták. A résztvevők azonosultak a célokkal, a létrehozott értékekkel. A közös munkaszervezetnek – legyen célja az egyes családok megsegítése vagy a falu termelési, erőforrás-használati rendjének, környezeti állapotának fenntartása – a lokális társadalmak sokszálú kötelékrendszerében kohéziós, szociálintegratív szerepe volt.

Az új politikai gyakorlat állami és községi közmunkát különített el, mindkettőnek évi terve volt. A közmunkakivetés mértékét az 1153/1949 sz. MT határozat a családok jövedelme és társadalmi helyzete szerint szabályozta⁵⁶. Eszerint közmunkakötelesek a férfiak 18–56, a nők 18–45 év között, kivéve a terhes vagy 10 év alatti gyerekeket nevelő anyákat, a szakszervezetekbe tömörült művészeket, tudósokat, egyetemi hallgatókat, inasokat.

Az évi közmunkát tenyeres- és fogatos munkanapegységekben számolták, a mennyiségek családonkénti kirovását a helyi néptanácsok végezték. Névszerinti kimutatásaikat kötelezően fel kellett terjeszteniük a Rajoni Helyi Gazdálkodási Ügyosztályhoz.

A kedvezményezett, illetve osztályellenességnek nyilvánított társadalmi kategóriákra kirótt kötelezettségek mértéke között lényeges különbségek voltak. A legkevesebb közmunkára (évi 2 nap) a kollektív gazdaságok tagjait kötelezték, függetlenül évi jövedelmeiktől. Kedvezményezettek voltak az állami szférában dolgozó tisztviselők, munkások. Akiknek a havi jövedelme 1950-ben 20 000 lej alatt volt, mentesültek a közmunkától, miközben az évi 12 000 lej jövedelmű szegényparasztra is 3 nap közmunkát róttak.

A legmostohábban kezelt társadalmi kategóriák a kulákok, az alkalmazottakkal dolgozó iparosok, kereskedők, albérlőket befogadó háztulajdonosok. Ezeket jövedelmeik nagyságától függően évi 10, 15 vagy 20 napi közmunkára is kötelezhetették⁵⁷.

A közmunka az apparátus retorikájában hazafias kötelesség volt, nem teljesítése kihágásnak minősült, pénzbüntetéssel sújtották. A büntetéspénzekből befolyó jövedelmekre tervekét állapítottak meg, ezek a helyi néptanácsok költségvetési bevételeinél külön tételben szerepeltek. Bevezették a közmunka pénzben megváltásának lehetőségét, voltak időszakok, amikor minisztertanácsi, tartományi határozatok a közmunka értékének pénzben kifizetését erőltették: „*a közmunka pénzbeli megváltására az összes kulákokat és zsíros parasztokat kötelezni kell*”⁵⁸ – rendelkezik egy rajoni körlevél 1950-ben.

Közmunkával építettek, tataroztak iskolákat, internátusokat, kultúrotthonokat, istállókat, gyűjtöttek építőanyagokat, tisztítottak legelőt, telepítettek gyümölcsöst és erdőt. Leggyakoribb munkaforma azonban az utak kövezése, karbantartása volt.

Az írott források a hatósági kényszerrel (pénzbüntetés) erőltetett „önkéntes” munkához való helyi viszonyulások eltérő típusairól tudósítanak. Volt községvezetés, ahol évekig kísérleteztek a kirótt állami és községi közmunkatervek végrehajtása mellett újabb munkanemek „önkéntes” teljesítésével, pl. a községi mellékgazdaság földjeinek művelését önkéntes munkával erőltették. Az oklándi „*Néptanács határozottan elveti azt a javaslatot, hogy a községi területen lévő terményeket részes műveléssel takarítsa be. Ezzel szemben úgy*

határoz, hogy a szemtermények részben önkéntes munkával – részben költségvetési fedezettel lesznek betakarítva...⁵⁹. A részes földművelést, a munka természetbeni fizetését a negyvenes évek végétől rendeletek tiltották⁶⁰.

A fennebb említett néptanács az apaállatok részére termelt zab és burgonya betakarítására „a helyi körülményeknek megfelelően kaláka rendszert vesz igénybe, mivel ezzel is elősegíti a kollektív munka gondolatát”... továbbá a VB az apaállatok ellátását is „önkéntes és közmunkával” végeztetné el⁶¹.

Karácsonyfalván 1,42 ha a kisajátított magánbirtokon létrehozott mellékgazdaság, a „Loot zootehnic” területe. Amikor a megállapított munkabéért senki nem hajlandó kapálni, a VB elhatározza, hogy a földet önkéntes közösségi munkával fogják megművelni⁶².

E társadalmi munka kiterjesztésének a kísérletei sikertelenek voltak. Az ötvenes évek második felétől a községi néptanácsok kénytelenek részes művelésre kiadni a mellékgazdaságok területeit.

A rajon vezetői gyakran feddik a községi néptanácsokat, hogy „túl békülékeny magatartást” tanúsítanak a közmunkát nem teljesítőkkal szemben⁶³. Egy 1955. április 15-én kelt Rajoni körlevél utasítja a helyi tanácsokat, hogy a közmunka nem teljesítése esetén „alkalmazni kell a 184/1954 számú törvényrendelet 6. szakaszában megállapított 5 lejtől 150 leig terjedő pénzbírságot... a rendelet a kihágások megállapítására és büntetésére vonatkozik és mivel a közmunka nem teljesítés kihágásnak minősül, újabb rendelkezésig ezt kell alkalmazni”⁶⁴.

Vannak kockázatos helyi vezetők, akik az elvégzett közmunka normázásánál a tényleges teljesítmény többszörösét jelentik. A Homoródszentmártoni Néptanácsnál egy rajoni ellenőrzés megállapítja, hogy: „a kiszállított 100 köbméter kőanyag után 330 napot jelentettek mint felhasznált napot a 166 normaszertinti napok számával szemben”⁶⁵.

A lövétei vezetés arról számol be, hogy a „községi bikaistálló építéséhez önkéntes munkával behordtak 100 köbméter hasított követ, 50 köbméter alapkövet, 70 köbméter homokot, ledöntöttek 10 köbméter fát, kifaragtak 21 köbméter fát,

kézi munkát teljesítettek összesen 350 000 lej értékben. A Vlahica–Oklánd-i vármegyei út megkavi-csozásához 500 köbméter követ hordtak a kötörőhöz, 40 000 lej értékben. A kő elterítésénél önkéntes munkával elterítették kb. 200 köbméter követ 20 000 lej értékben. Önkéntes munkával megtakarítottak 30 ha legelőt aminek pénzbeli értéke kb. 200 000 lej”⁶⁶. A községvezetés úgy értékeli, hogy „lehetővé vált, hogy 3 hét alatt 6 heti munkát végeztek el” – és a jelentett munka ellenőrzése nélkül ezt a nehezen hihető állítássorozatot nem cáfolhatja a rajoni vezetés.

A közmunkarendelletekkel szemben a helyi vezetés egyik gyakori védekezési stratégiája volt a hivatkozás más rajoni rendeletek prioritására. Ha megfelelően mérlegelték az utasításokat előfordult, hogy egyik kampánnyal ki lehetett védeni a másik követeléseit. „Közmunka terén mondhatjuk, hogy jóformán semmit sem végeztünk mert figyelembe volt véve a nagy vetési kampány”⁶⁷ – jelenti Homoródmácsról 1952 áprilisában a passzivitás illetően bevallásával nem elégedetlenkedett a rajoni vezetés.

A közmunkatervek végrehajtását gyakran kampányokkal, a központi napilapokban közzétett, rajonok, tartományok közötti versenyfelhívásokkal szorgalmazták. A kötelező munkavégzés deklarált céljai azonban gyakran igen távol estek a helyi érdekektől, a helyi életvilágok horizontjától. Ahhoz, hogy az 1953-as bukaresti Világifjúsági találkozó a Kishomoród menti útjavításban motivációs tényező lehessen, rajoni szervezésre, azaz kényszerekre volt szükség: „A Világifjúsági Találkozó tiszteletére az I.M.Sz. szervezete vállalta, hogy aktívan bekapcsolódik az útjavítási akcióba, különösen a vlahicai–oklándi út megjavításában. Éppen ezért felhívjuk, különösen a Lövétei és Vlahicai Néptanácsok figyelmét, hogy az előírányzott darabos követ haladéktalanul hordják ki, hogy letörtetve a V.I.T. tiszteletére valóban meg lehessen javítani az utat és az ifjúság kivehesse részét a terítési munkában”⁶⁸.

Az alábbi rajoni körlevélrészlet a helyi vezetők viszonyulásmódjának változatai mellett a totalizáló szocialista ideológiának arra a sajátosságára is adalék, hogy „mindenről szolt, de semmit sem a saját specifikuma szerint vett tekin-

tetbe⁶⁹. A rajoni vezetés szerint 1954-ben a „szept. 12–18 között megszervezett közmunka kampány csak részben hozta meg a kívánt eredményt. Egyes községek néptanácsának végrehajtó bizottságai komolyan beindították az akciót és a rajoni szesszió ülés után szépen is tevékenykedtek. Ennek eredményeképpen az évi közmunka-terv végrehajtása terén úthálózatunk megjavítása érdekében a legjobban és dicsőretre méltóan dolgoztak: Kápolnásfalu, Lövéte, Homoródszent-márton.. Nem kapcsolódtak bele kellőképpen az akcióba és nem érezték felelősséget az utak jelenlegi rossz állapotáért: a vlahicai néptanács végrehajtó bizottsága, ahol a képviselők és a helyi szervek nem támogatták az elnök elvtársat, Homoródmalmás, Olasztelek,... és más községek... Szept. 19-i szesszió ülésen Sz. G. elvtárs a székelykeresztúri néptanács részéről hazafias versenyre hívta ki az összes községeket. Később R.A. elvtárs a H. szentmártoni néptanács elnöke hívta ki versenyre a községeket. A verseny kihívásokat azonban nem követte tett. A munka üteme nem emelkedett, hanem csökkent. Az utak állapota továbbra is rossz maradt a legtöbb helyen. A még fennálló hibák kiküszöbölése és az évi terv jó körülmények közötti teljesítése céljából a R.M.P. II. Kongresszusa és „November 7” tiszteletére a fenti versenyfelhívások szellemében egy tíz napos útjavítási kampányt indítunk be október 16–25 között... Ennek a 10 napos kampánynak a jó megszervezésétől függ az egész évi tervünk teljesítése. Ha most jól megszervezzük a munkát és kötelezzük minden közmunkára kötelezett erőt akkor a tervet tudjuk teljesíteni... Elvtársak! Pártunk II. Kongresszusára mutassuk meg, hogy járhatatlan utainkat megjavítjuk. Mozdósítsuk ennek érdekében rajonunk összes erőit. A 10 napos kampány eredményeit a „Vörös Zászló” tartományi lapban fogjuk kiértékelni. A lemaradt községeket és a rosszhiszemű kulákokat az ud-varhelyi „Darázs”-ban is be fogjuk mutatni.”⁷⁰

Látható, hogy a céltételezésben nem a munka eredményének használati értéke igazán fontos. Ez eltörpül a hatalom legitimációs szükségletében gyökerező szimbolikus dimenzió – a tisztelgés az ünnep, a politikai esemény – dominanciája mellett. Ezek a célok azonban a köz-

munkára kötelezettek életvilágától távoliak, irrelevánsak, nem a közmunka-terv teljesítésére ösztönző indítékek.

A politikailag vezérelt közmunkával szembeni társadalmi viszonyulásról a pénzbüntetések gyakoriságából, írásbeli dokumentumok utalásaiból értesülhetünk: „Ezeket a munkálatokat a szocialista újjáépítés érdekében végezték, aminek végrehajtása a lakosság sajátos lelki beállítottsága miatt hol könnyebben, hol nehezebben ment”⁷¹ – jelenti a lövétei előjáróság a közmunkaterv teljesítéséről. E burkolt tájékoztatásban a „sajátos lelki beállítottság” feltehetően a kötelező közmunkával szembeszegülő magatartásmódra utal.

De a szembenállással párhuzamosan az önkéntes, közösségi munkára szocializálódott viselkedésmód is tovább élt: „Akkor még létezett a múltnak egy olyan közrend fenntartó légköre” – mondja egy korabeli néptanácsi alkalmazott a társadalmi munkában való részvételi indítékokról⁷². A munkavállalási hajlandóságban feltehetően lokális változatok is léteztek. Erre utal a Szentpál községi VB gyűlésen 1960-ban elhangzott hivatalnoki vélemény: „Meg kell említsük, hogy Városfalvának egy igen jó népi szokása van, pl. a kalákarendszer állandó alkalmazása önkéntes munkák teljesítése terén”⁷³. A városfalviak magatartásának kiemelése a község többi falvaiban tapasztalt viszonyulásmódok közül jelzi, hogy ezekben más változatok is előfordultak.

Rendelkezés más erőforrások fölött

Az alábbiakban a gazdasági tevékenységek fölötti rendelkezési hatáskörök kisajátításának néhány speciális esetét tekintjük át.

Az önkéntesnek álcázott önadót a pénzügyi szabályozások értelmében helyi megvalósításkokra (építkezések, épületjavítások) kellett felhasználni. A települések vezetői azonban nem dönthettek önállóan a begyűlt összegek felhasználásáról, e tárgyban a rajontól érkező „javaslatok” – ahogy az alábbi körlevél is bizonyítja – „rendelet” értékűek. A Rajoni Néptanács 1953. február 18-án közli, községi és városi néptanácsokkal, hogy „az önmegadózatási összegekből végzendő munkálatokra a rajoni vb helyi gazdálkodási és ipari osztálya már javaslatot tett

a községi végrehajtó bizottságoknak 536/1953. sz. rendeletével”.

A kollektivizálást erőltető rajoni vezetés a méhészetet – a nemzedékek emlékezte óta szabadon gyakorolt foglalkozást – engedélyezés-sel ellenőrizte és gyakran tiltotta. A korlátozásokat azzal indokolta, hogy a homoródkeményfalvi, almási, lövétei méhészetés a mezőgazdasági munkát hátráltatja.

A méhészetéshez szükséges fakiutalásért a rajoni Helyi Gazdálkodási és Ipari Ügyosztályhoz forduló magánszemélyeket minden különösebb indoklás nélkül utasították el. A homoródalmasi „TÓDOR József és társai egy kérést adtak be ügyosztályunkhoz, melyben tűzifa kiutalást kértek méhészetéshez. Kérjük a nevezettet leértesíteni, hogy a Rajoni Néptanács Végrehajtó Bizottsága kérésüket elutasította. Székelyudvarhely 1953, július hó 2. Elnök Ügyosztályvezető.”⁷⁴

Néhány hónap múlva a községi VB gyűlésen egy képviselő „hozzászólásában ismerteti, hogy a dolgozók a beszolgáltatásoknak és az adó-fizetési kötelezettségüknek nem tudnak eleget tenni, ha a méhészetést a Rajoni Néptanács községünkben nem engedélyezi. Javasolja, hogy a Végrehajtó Bizottság hasonn oda, hogy a Rajon a méhszengedély iránti kérelmeket hagyja jóvá.”⁷⁵ A jóváhagyott engedélyekért fizetni is kellett, voltak gazdák, akik úgy próbálták csökkenteni ezt a pénzkidadást, hogy ugyanazzal az engedéllyel szereztek jártak mésszel⁷⁶. A munkásosztályból, kisiparosokból kinevezett néptanácselnökök idején azonban arra is volt példa, hogy a fenti községi VB 15 méhészetési engedélyt kérő lakos ügyében kéri az engedélyek visszavonását a rajontól, „sürgősen, annál is inkább, hogy a megélhetésük biztosítva van, míg a méhészetéssel és elárúsítással a meglévő földterületeiknek a megművelését elhanyagolják ami a nemzetgazdaság szempontjából káros”⁷⁷.

1958 februárjában a homoródszentmártoni VB gyűlésen a községi vezetés elmarasztalja a legelőbizottságot, mert megengedte „hogy a parlagot felássák és téglát vessenek belőle... engedte, hogy a legelőterületből mészkővet bányásszanak”⁷⁸. Két hónap múlva a községi VB a „mész rakást két hétre beszünteti”, így akarja a helyi vezetés a „vetésére ösztönözni” a gazdákat⁷⁹.

A községek vezetői nehezen fogadták el az új szabályozásokat. Továbbra is autonóm módon próbáltak gazdálkodni a helyi jövedelmekkel. 1955 januárjában a Rajoni VB azért feddi a községi néptanácsokat, mert „a helyi érdekű jövedelmek nem voltak beszedve, vagy ha beszedték elköltötték anélkül, hogy a befolyt összeget mint jövedelmet szerepeltették volna a néptanács költségvetésében (lakberek, vásár-terek, mérlegek díja, homok kitermeléséből – H. Almás –, útmenti füvek eladásából származó bevételek) ... Lövéten a legelő díjakat beszedték a gazdától, anélkül, hogy ezek előzőleg meg lettek volna róva vele, a beszedett összeget pedig elköltötték anélkül, hogy mint költségvetési jövedelmek szerepeltek volna.”⁸⁰

A Rajoni Gyógynövények Gyűjtését Kordonáló Bizottság 1950-ben elrendeli, hogy „minden ház gyűjtsön 1 kg száraz csalánlevelet”⁸¹. Ez a mennyiség feltehetően túlzott követelésnek bizonyult, mert a lövétei községvezetők az eredménytelenséget a következőképp magyarázták: „Községünkben csalán nagyon kis mennyiségben fordul elő. A csalán gyűjtése többször ki lett hirdetve, gyűlésen népszerűsítve. Eredmény anyaghiány miatt nem tudott lenni. Az iskolások gyűjtöttek 11 kgr-ot, amit Oklándra szállítottak”⁸².

A településeket összekötő utak mentén a lakosság a negyvenes évek elején állami támogatással gyümölcsfákat ültetett. A termést a rajoni vezetés rendszeresen kisajátította, 1955-ben pl. eladta a JÓZSEF Attila Rajoni Ipar Vállalatnak. Jellemző a kor intézményközi viszonyaira hogy a vállalat vezetői is úgy gondolták, fenyegető „rendelet”-el fordulhatnak Oklánd községhez: „Tekintettel arra, hogy vállalatunk a Néptanáccsal leszerződte az összes útmenti fának az ezévi gyümölcsstermését, kérjük a Végrehajtó Bizottságot, hogy hozza a községhez, illetve a Néptanácshoz tartozó falvak lakosai tudomására, hogy az útmenti fák gyümölcsének leszedése és a fák rongálása szigorúan tilos. Ezen rendelet be nem tartásáért az illetékes egyének a törvény értelmében szigorúan meg lesznek büntetve. Székelyudvarhely 1955 szeptember 2.”⁸³.

1956-ban a homoródmmenti falvaknak is kötelezettségeik voltak az udvarhelyi „Rajoni” kultúrház építésénél. A Rajoni Építési Bizottság vízikő-, betonkavics- és homokszállítási terveket

rótt a községekre. A Rajoni VB utasítja az illetékes végrehajtó bizottságokat, hogy „úgy szervezzék meg a szállításokat, hogy azok tömegjellegű akcióvá bontakozzanak ki, rendezzenek szállítási napokat... ezeket a szállítási napokat lehetőleg vasárnapra kell tenni, hogy ne akadályozzák a mezőgazdasági és terménybetakarítási munkálatakat”⁸⁴. A kultúrház építésekor a községeknek „munkaerőfelajánlásokat” is kellett tenni, „önkéntes munkanapok” formájában.⁸⁵

A fenti erőforrás-kisajátítási formákhoz még hozzátéhető a közületek vagyonának – mint pl. a közbirtokosságok apaállat-állománya, szövetkezeti gépek, társas tulajdonban lévő malmok – fölötti rendelkezési illetékesség hatalmi kisajátítása. Az új szabályok szerint a községek nem adhatták-vehették az apaállatokat.

Rajoni Mezőgazdasági Osztály – Állattenyésztési Szolgálat

„A helyszínen végzett ellenőrzések alkalmával azt állapítottuk meg, hogy egyes községi Néptanácsok, a leltárukba felvett és a Rajoni Állattenyésztési Szolgálatnál is nyilvántartott apaállataikat – bika, kan, berbécs – a Rajoni Comisia de expertiza tudta és jóváhagyása nélkül magángazdákkal elcserélik. Felhívjuk a figyelmüket arra, hogy a Miniszter Tanács 1555/1952 és 160/1953 sz. határozatai szerint az apaállatok kicserélése vagy levágása felsőbb a hatóságok jóváhagyása nélkül, szigorúan tilos. Az apaállatok a dolgozók és az állam tulajdonát képezik, azok felett csak a hivatott szervek rendelkezhetnek. A jövőben bármilyen elhajlásért az elnök és az állategészségügyi elvtársak személyesen és anyagilag felelnek”⁸⁶.

A „dolgozók és az állam” az ötvenes évek politikai retorikájában gyakran összekapcsolt fogalmak. Különösen sokat forgalmazott formula a községek iratanyagában a valóságos viszonyokat leplező sztereotip nyelvi szerkezet: „a dolgozók és az állam érdekeinek helyes összefonódása”.

A szövetkezeteknek a két Homoród mentén, különösen Szentpálon, Városfalván, Szentpéteren, de csaknem minden községben vagyona, termelő- és feldolgozóeszközei voltak⁸⁷ Ezek kisajátítása országos jelenség, kutatásunk területén

évekig elhúzódó folyamat. A két világháború közötti időszakban vásárolt, illetve 1940–44 között kedvezményes állami hitelekkel beszerzett, a falusi gépkörök tulajdonában lévő mezőgazdasági gépeket az állam kisajátította: „A Minisztertanács 1953 január hó 10-én kelt 86 sz. határozata értelmében a rajonban lévő szövetkezetek tulajdonában lévő 53 darab szelektort 3 darab triört, 214 drb eke, stb. az Udvarhelyi Állami Gazdaságnak át kell adni... Miután a Minisztertanács Határozatot azonnal vére kell hajtunk, felhívjuk a Végrehajtó Bizottságokat, a szóban lévő (!) gépeket az Állami Gazdaság kiküldöttjének amidőn községükben megjelenik azonnal adassák át.

Figyelmeztessük a kápolnásfalvi, lövétei, Szentegyházásfalvi és Homoródalmási Végrehajtó Bizottságok elnökeit, hogy a gépek kiadását nem áll jogukban megakadályozni.

Szu. 1953 júl. 10.

Elnök

Titkár ⁸⁸.

(Az említett községek vezetői feltehetően egy korábbi alkalommal ellenállást tanúsítottak.)

Az új gazdaságirányítás rendelkezései értelmében malmok vámgabonája is az állami beszolgáltatási terv része lett.

Oklánd járás Ideiglenes bizottsága 1950 februárjában az alábbi körlevelet küldi a községi ideiglenes bizottságoknak:

„Hivatkozással a Megyei Ideiglenes Bizottság Titkári Ügyosztályának 4280/1950 sz. rendeletére, valamint Népköztársaságunkban a kollektálást végző kormánybizottság f. év február hó. 10-én kelt 1231/1950 sz. távirati rendeletére, értesítjük az ideiglenes bizottságokat, hogy a magán, mint a működésben lévő nacionalizált malmok gabona vámkészleteit a lakosság céljaira kiosztani szigorúan tilos. A malom vámgabona az állami gabonagyűjtés szerves része és ennek szétosztása tervszerűleg kell történjen azon szerv által amely a kollektált gabonamennyiség szétosztása felett rendelkezik.

Oklánd 1950 február 18.

Elnök Oszt. vezető”⁸⁹

Ez a probléma már átvezet a gazdasági döntések korlátozásának egy másik területére: a

termelt javak közvetlen elsajátításának, forgalmának, elosztásának kérdésköréhez.

Összegzésül elmondható, hogy a helyi erőforrások fölötti rendelkezések kisajátítása a lokális gazdasági autonómia felszámolási folyamatának fontos részét jelentette. A gazdasági javak fölötti rendelkezések rombolták a társadalom kohéziós erőit, a közösségi összetartozásban gyökerező teljesítmények motivációit. A hatalmi beavatkozás átrendezte az életvilág kommunikatív struktúráit, támadta az együttes érdekeltséget, a tulajdonosi érzést. A társadalmi munkában az elvont, távoli motivációk, a szigorú munkaszabályozás a munkavégző hajlandóság és az azonosulásérvény csökkenését jelentették.

*

Levéltári kutatást az Állami Levéltár csíkszeredai fiókjában folytattunk. Az egyes községek anyagai a következő számok alatt találhatóak: Lövéte: F. 164, Homoródmás: F. 136, Oklánd: F. 226, Homoródszentmárton: F. 516, Homoródszentpál: F. 517.

A fondokon belül az iratanyag leltári nyilvántartása nem egységes, pl. az oklándi, almási anyag a fond, a dosszié és az irat sorszámából áll össze (pl. F. 226. 42. 56), a lövétei iratanyag nyilvántartásában a fentiek mellett az irattározás időpontja is szerepel (pl. F. 164. 1953. VI. 52.)

A KAM adattárban nyilvántartott anyag saját gyűjtés, az eredeti, vagy fénymásolt iratokat Homoródmáson, Lövétén, Oklándon gyűjtöttük. Itt MIHÁLY János lövétei történelemtanár, NAGY Olga homoródmási, MÁTYÁS Ibolya oklándi jegyzők segítettek munkánkat, akiknek ezúton is köszönetet mondunk.

A kutatás a TELEKI László Intézet támogatásával történt.

Rövidítések

KAM: KAM–Regionális és Antropológiai Kutatások Központjának adattára.

MAT: Magyar Autonóm Tartomány

MT: Minisztertanács

VB: végrehajtó bizottság

Jegyzet

1. POLÁNYI Károly: **Az archaikus társadalom és a gazdasági szemlélet.** Gondolat, Budapest 1976. 285.
2. uo. 285.
3. Márkus István: Valóság 1991. 5. 6.
4. KAM: 21
5. uo. Részlet az olaszteleki Erdészeti Felügyelőség 1949 augusztusában kiadott körleveléből.
6. uo.: 22.
7. Részlet SZABÓ Dénes PIPÁS volt közbirtokossági jegyzővel készült beszélgetésből. „**Vót rend akkor es...**” Átmenetek 1992. 1–2. 110.
8. 164. 1953. 5. 78.
9. 164. 1953. 5. 80.
10. 164. 1953. 4. 31.
11. 226. 22. 71.
12. 164. 1953. 5. 51.
13. 517. 11. 94.
14. KAM: 32.
15. 517. 11. 31.
16. 517. 11. 31.
17. KAM: 128.
18. 226. 14. 41.
19. FLECK Zoltán: **Egy hivatás emancipációja.** Replika. Társadalomtudományi folyóirat 1994. 15–16. 152.
20. 164. 1953. 1. 46.
21. KAM: 58.
22. 226. 9. 68.
23. 226. 9. 72.
24. 517. 9. 28.
25. KAM: 23–24. (1954/5732 sz. MAT rendelet)
26. KAM: 13.
27. KAM: 16.
28. MIHÁLY János lövétei történelemtanár gyűjtése: 1958/151.
29. 164. 1953. 3. 14.
30. uo.
31. uo.
32. KAM: 14.
33. KAM: 16.
34. Részlet a RÁCZ Dénes (sz. 1924) homoródmási lakossal készített interjúból. 1992. júl. 10.
35. 226. 22. 26.
36. 164. 1. 44.
37. 164. 4. 116
38. KAM: 14.
39. SZABÓ Márton: **Diszkurzív térben. Scientia Humana.** Bp. 1998. 122
40. KAM: 185–187.
41. KAM: 190.
42. KAM: 191–198.
43. KAM: 187.
44. GARAI László. **Quo vadis, tovaris? A modernizáció útjáról s a rajta vándorló emberről. Scientia Humana.** Bp. 1995. 156.
45. 164. 1. 284.
46. 164. 1. 302.
47. Hivatalos Közlöny. 1951. máj. 18. 632 old. 68 sz. rendelet.
48. 226. 42. 54
49. 226. 42. 164.
50. 517. 13. 610.
51. 517. 13. 604.

52. 517. 32. 1957 augusztus
53. **Anuarul statistic al R.P.R. 1963.** 79., 121. és 127.
54. MIHÁLY: 1956. 14–17.
55. IMREH István: **A rendtartó székely falu.** Kriterion, Buk. 1973. 100–105. EGYED Ákos: **Falu, város civilizáció. Tanulmányok a jobbágy-fel-szabadítás és a kapitalizmus történetéből Erdélyben, 1848–1914.** Kriterion, Buk. 1981. 260.
56. Hivatalos Közlöny 1949 dec. 3. 77 sz.
57. uo.
58. 164. 1. 13–14.
59. 226. 9. 47.
60. KAM: 3.
61. 226. 9. 52.
62. 226. 22. 71.
63. 516. 38. 30.
64. 226. 42. 111.
65. 517. 33. 397.
66. 164. 1950. 1. 1–3.
67. KAM: 22.
68. KAM: 34. Részlet egy rajoni körlevélből, 1953. jún. 4.
69. SZABÓ Márton: **i.m.** 1998. 122.
70. KAM: 40–42. Rajoni körlevél 1954. okt. 16.
71. 164. 1950. 1. 1–3.
72. Interjúrészlet: RÁCZ Dénes: **„Kényszerhelyzet volt..”** In: **Elmen-tünk? Székelyföldi életutak.** Pro Print. Csíkszereda. 1996. 148.
73. 516. 38. 15.
74. KAM: 204.
75. KAM: 27.
76. OLÁHSándor (sz. 1928) homoródmálsi lakos szóbeli közlése. 1999. szept. 18.
77. 136. 1958. 226.
78. 517. 41. 1958 február.
79. 517. 41. 1958 április.
80. 226. 42. 59.
81. 164. 1950. 1. 246.
82. 164. 1950. 1. 247.
83. 226. 42. 143.
84. KAM: 28.
85. uo.
86. 164. 1953. VI. 123.
87. BALÁZSI Dénes: **Ne nézze senki csak a maga hasznát.** HAÁZ Rezső Kulturális Egyesület. Székelyudvarhely. 1995. 29–68.
88. 164. 1953. 4.62.
89. 226. 5. 36.

(A családnevek majuszkulás kiemelését, beleértve az idézeteket, kötet szerkesztési szempontok indokolják. **Szerk. megj.**)

Exproprierea comunistă a resurselor pe văile Homoroadelor (j. Harghita), 1949–1962

(Rezumat)

La sfârșitul anilor '40, puterea totalitară a pătruns cu forța în toate domeniile vieții, cu scopul

transformării rapide, planificate a societății. Pentru a-și asigura dominația, a creat un sistem nou de instituții politico-economice. Conducerea politică a considerat transformarea relațiilor de proprietate una din cele mai importante dimensiuni: dominația de clasă însemnând de fapt exproprierea sistematică a bunurilor societății. Lucrarea studiază preluarea controlului și transformarea de către putere a practicii de gospodărire cu resursele locale existente, schemele noi de integrare din sfera economică (gospodărirea pădurilor și pășunilor, respectiv cu forța de muncă umană) existente în viața cotidiană din satele de pe Homoroad. Lucrarea prezintă un capitol dintr-un studiu mai amplu, constituind un rezultat al cercetărilor de istorie contemporană regională a institutului KAM–RAKK din M.-Ciuc.

The Communist Monopolization of the Resources on the Homorod Valleys (1949–1962)

(Abstract)

At the end of the forties, the totalitarian power came to be present with all its force in every domain of life with the purpose of a quick, planned transformation of the society. In order to assure its domination, it created a new system of political-economical institutions. The political leadership considered the transformation of the property relations as one of the most important dimensions. The paper studies the taking over of control and the transformation by the leading power of the housekeeping with the existing local resources, the new integration schemes in the economic sphere (the managing of woods and pastures, respectively with the human labor force) existing in the every-day life in the villages on the Homorod Valley. The paper presents a chapter from a vast study, being a result of the regional contemporary history research of the WAC-CRAR Csíkszereda (Miercurea-Ciuc).

